(مقالۀ پژوهشی)

تحلیل چالش‌های اخلاقی و تدوین راهبردهای اخلاقی - مدیریتی در صنعت مرغداری

سیده فاطمه معزی*، دکترغلامحسین زمانی، دکترکورش رضایی مقدم

گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز

(تاریخ دریافت: 95/7/5، تاریخ پذیرش:95/10/1)

چکیده

زمینه: صنعت مرغداری یکی از بخش‌های مهم اقتصادی کشور محسوب می‌شود، که تأمین کننده سهم مهمی از نیازهای غذایی جامعه است. از این رو هدف اصلی این مقاله شناخت چالش‌های اخلاقی موجود در مرغداری‌ها، شناسایی دلایل چالش‌های اخلاقی شناخته شده و در نهایت تدوین راهبردهای اخلاقی- مدیریتی جهت تحول کیفی در صنعت مرغداری می‌باشد.

روش: با توجه به ماهیت پژوهش، روش تحقیق توصیفی- پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق شامل همه مرغداران فعال در سطح شهرستان شیراز است که با استفاده از جدول مورگان تعداد 162 نفر به‌عنوان نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه گردآوری گردید و در نهایت تعداد 170 پرسشنامه تکمیل شد. ابتدا با انجام تحلیل عاملی چالش‌های اخلاقی در صنعت مرغداری شناسایی گردید و سپس با استفاده از شیوه تحلیل محتوا دلایل رفتارهای غیر اخلاقی شناخته شد و در پایان با استفاده از آمار توصیفی (میانگین، فراوانی، درصد و درصد معتبر) دیگر فرضیات تحقیق به آزمون گذاشته شد.

یافته‌ها: نتایج در نهایت به تأیید 3 چالش اخلاقی در صنعت مرغداری انجامید و از سویی راهبردهای مؤثر بر رفع چالش‌های اخلاقی در مرغداری‌ها به این ترتیب اولویت بندی شد: تعهد، همدلی، اقتدار، قانون، دانش، نیاز، الگوسازی، تشویق، اقتصادی، مشاوره، فشار اجتماعی و تعلق اجتماعی.

نتیجه‌گیری: جهت تحقق اخلاق حرفه‌ای مرغداران و ایجاد رفتار اخلاقی در واحدهای مذکور به تهیه و تدوین معیارهای اخلاقی اقدام گردید و پیشنهاداتی درباره اجرای این راهبردها بیان شده است.

***کلید واژگان**: صنعت مرغداری، رفتار اخلاقی، چالش‌های رفتاری، راهبردهای اخلاقی- مدیریتی، معیارهای اخلاقی*

سرآغاز

صنعت مرغداری[1] یکی از بخش‌های مهم اقتصادی کشور محسوب می‌شود، که تامین کننده سهم مهمی از نیازهای غذایی جامعه است(1). طی چند دهه گذشته، این صنعت در جهان به یک صنعت بزرگ و سودآور تبدیل شده است. در ایران نیز صنعت مرغداری از سرمایه برترین قطب‌های اقتصادی کشور محسوب می‌شود(2). علیرغم توسعه آن در سال‌های اخیر، در بخش‌های مختلف تولید و توزیع با چالش‌های زیادی رو به رو بوده است که یکی از این مسائل، عدم توجه به رفتار اخلاقی[2] در صنعت مرغداری می‌باشد.

مقصود از رعایت رفتار اخلاقی در سازمان‌های تجاری و صنعتی اتخاذ تصمیم‌های مدیریتی است که بتواند میان عملکرد اقتصادی سازمان و عملکرد اجتماعی آنان با کل جامعه و همچنین محیط زیست آشتی ایجاد کند و حساسیت‌های جامعه، ارزش‌ها و هنجارهای آن را مورد توجه قرار داده و آنها را در

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: Moezi.fateme @ yahoo.com

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

فرهنگ سازمانی خود جای دهد(3). اخلاق[3] یک ضرورت و لازمه داشتن یک جامعه سالم است و به علت کارکردها و پیامدهای مثبت فردی، سازمانی و اجتماعی آن همواره توجه دانشمندان، مربیان و مدیران سازمان‌ها و جوامع را برانگیخته تا برای ارتقای سطح آن کوشش نمایند(4).

از دیدگاه اخلاق؛ هر بخش از حیات آدمی مراعات بایدها و نبایدهایی را مطالبه می‌کند(5). اخلاق در لغت، جمع واژه خلق و به معنی خوی هاست، از این رو دانش بررسی و ارزش گذاری بر خوی‌ها و رفتارهای آدمی، علم اخلاق[4] نامیده می‌شود. از سویی هر انسان باید قداست اخلاقی و نیک اندیشی را در فکر خود پرورش دهد وگرنه، قوانین و مقررات هرگز نخواهند توانست او را به این ملاحظات اخلاقی[5] مجبور کنند. بنابراین فراگیری رفتارهای اخلاقی در هر حرفه‌ای گام اول است، ولی پذیرفتن و باور داشتن ارزش‌های نیک6، آغاز کردار اخلاقی خواهد بود. لذا بررسی زوایای مختلف اخلاق امری است گسترده و بسیار ضروری، زیرا بشر به‌طور فطری از خوبی‌ها و فضائل اخلاقی[7] لذت می‌برد و از زشتی‌ها و رذائل اخلاقی بیزار است(6).

در صنعت مرغداری رفتار اخلاقی شامل موضوع کیفیت محصولات دامی می‌باشد؛ این در حالی است که در کشورهای در حال توسعه تن‌ها گزینه در خصوص کیفیت تولید، بحث ضمانت بهداشتی محصولات می‌باشد، در حالی که در کشورهای پیشرفته مفهوم کیفیت تولید چیزی فراتر از بهداشت محصولات دامی است(7). استفاده نادرست از آنتی‌بیوتیک‌ها در پرورش طیور گوشتی و اثرات نامطلوب باقی مانده‌های آنها بر سلامتی انسان ها، از جمله چالش‌های مهم این صنعت محسوب می‌شود(8). از این رو دستیابی به امنیت غذایی[8]، سلامت غذایی[9] و کاهش مخاطرات ناشی از بقایای داروهای دامپزشکی، موضوع مهمی در تولید و سلامت خوراک انسان است(9). بنابراین با ورود محصولات دامی سالم در بازارهای مصرف یکی از شاخص‌های کلیدی و مهم در بهداشت غذایی جامعه محقق شود(10).

از سویی یکی از مباحث دیگر رفتار اخلاقی در صنعت مرغداری، موضوع رفاه حیوانات[10] یا رعایت حقوق پرندگان می‌باشد؛ امروزه حقوق حیوانات، از جمله مسائلی است که درسراسر جهان از جانب دولت ها، سازمان‌ها و عموم کسانی که به مسائل زیست محیطی و حمایت از حیوانات علاقمند می‌باشند، مورد توجه قرار گرفته است. در معارف اسلامی نیز در کنار مسائلی مربوط به انسان‌ها و حقوق آن ها، مسائل محیط زیست و از جمله حیوانات، حائز اهمیت می‌باشد(7). در این رابطه بسیاری از کشورها لایحه‌ای برای کنترل استانداردهای مربوط به رفاه حیوانات تصویب کرده‌اند؛ در این راستا صنعت تولید گوشت به رفاه حیوانات اهمیت بیشتری داده و برای مصرف کنندگان نیز ضروری است که مطمئن شوند گوشت مصرفی شان از سیستم های تولیدی با اخلاق تولید شده باشد(11). سازمان بهداشت جهانی حیوانات[11] نیز در زمینه رفاه و آسایش حیوانات دستورالعمل هایی دارد که در بسیاری از کشورها به تصویب رسانده است(10).

بنابراین اعمال صحیح مدیریت اخلاقی و رفتار اخلاقی در مرغداری‌ها نه تنها نتایج مستقیم و درون سازمانی خوبی از جمله افزایش بهره‌وری، تقویت وجدان کار، نهادینه کردن ارزش های اخلاقی را در مرغداری ها دربردارد؛ بلکه از جمله برکات آن فائق آمدن بر مسؤولیت‌های اجتماعی مرغداری‌ها در قبال مصرف کنندگان است و یکی از شاخص‌های مهم ارزیابی عملکرد این صنعت می‌تواند باشد. از این رو هدف از این پژوهش، تحلیل علل و آثار چالش‌های اخلاقی[12] و تدوین راهبردها[13] و معیارهای اخلاقی[14] جهت تحقق اخلاق حرفه‌ای[15] در صنعت مرغداری می‌باشد.

روش

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی-پیمایشی است. از آنجا که هدف تحقیق تدوین اخلاق حرفه‌ای و توسعه دانش در این زمینه است و به سمت کاربرد علمی دانش رفتار اخلاقی حرفه‌ای هدایت می‌شود، تحقیق جنبه کاربردی دارد. رویه این تحقیق بر 4 فاز استوار است که عبارتند از؛ فاز اول: توصیف وضعیت موجود یا رفتار اخلاقی در صنعت مرغداری؛ فازدوم: تجزیه و تحلیل مسائل اخلاقی در صنعت مرغداری و ریشه یابی مسائل و عوامل مؤثر بر ایجاد چالش ها و

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

مسائل اخلاقی در صنعت مرغداری؛ فاز سوم: تبیین راهبردهای ممکن برای حل و بهبود چالش‌های رفتار اخلاقی در مرغداری‌ها؛ فاز چهارم: طراحی برنامه جهت عملیاتی کردن راه حل‌های مناسب برای رفع یا کاهش چالش‌های اخلاقی و سرانجام تدوین معیارهای رفتار اخلاقی در صنعت مرغداری.

جامعه آماری این پژوهش، شامل مرغداران شهرستان شیراز بوده است(N=280) که با استفاده از جدول مورگان تعداد 162 نفر به روش نمونه گیری تصادفی ساده به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

ابزار این تحقیق پرسشنامه بوده است و حاوی 4 بخش مربوط به فازهای پژوهش و 1 بخش مربوط به داده‌های جمعیت شناختی می‌باشد. روایی صوری پرسشنامه مذکور توسط 4 نفر از متخصصان تأیید شد. این پرسشنامه شامل دو نوع سوال باز و بسته بود که سوالات باز در بخش کیفی(فاز2) و سوالات بسته در بخش کمی(فاز1، 3، 4) تحقیق مورد استفاده قرار گرفت. به منظور آزمون پایایی پرسشنامه، یک مطالعه راهنما در خارج از نمونه مورد مطالعه ترتیب داده شد و بر اساس نتایج آن، پرسشنامه مورد بازنگری قرار گرفت. جدول 1 نشان دهنده آلفای کرونباخ برای مقیاس‌های مختلف تحقیق می‌باشد.

جدول1: ضریب آلفا کرونباخ برای مقیاس‌های ابزار تحقیق

مقیاس سنجش	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
چالش‌های رفتار اخلاقی در مرغداری	27	0/89
همدلی	2	0/82
تعلق اجتماعی	2	0/84
دانش	2	0/85
تعهد	2	0/65
قانون	2	0/65
اقتدار	2	0/78
تشویق	2	0/78
الگو	2	0/63
نیاز	2	0/65
فشار اجتماعی	2	0/74
اقتصاد	2	0/68
مشاوره	2	0/70

در اجرای فاز یک پژوهش جهت تعیین چالش های اخلاقی در مرغداری ها، نخست با روش اسناد پژوهی (مطالعه کتابخانه‌ای)، اصول یا استاندارد صنعت طیور در بخش‌ها و مراحل مختلف پرورش طیور گوشتی- (شامل موقعیت و محل احداث مرغداری، مدیریت سالن پرورش طیور- گرمایش، سرمایش، رطوبت، تهویه، بستر و ...- ، اصول قرنطینه و بهداشت مرغداری، تغذیه ، واکسیناسیون، مدیریت قبل از کشتار) - تعیین و تقسیم بندی شد. به این ترتیب اصول استخراج شده به‌عنوان وضعیت مطلوب یا استاندارد رفتار در صنعت مرغداری تعیین شد، سپس از مجموع اصول مذکور (250 اصل) تعدادی را که از نوع رفتارهای اختیاری و ارادی مرغدار بوده و بر مبنای یک مبدا (باورهای انسانی و اعتقادات دینی و ...) دارای ارزش بودند را به‌عنوان رفتارهای اخلاقی مرغداران انتخاب کرده و آن تعداد اصول فنی و تخصصی که هر مرغدار بدون تردید در عمل آنها را به کار می‌گیرد، از مجموعه اصول اولیه حذف نموده و به این ترتیب تعداد اصول مذکور از 250 به 50 اصل کاهش یافت. در مرحله بعد میزان اهمیت و همچنین میزان رایج بودن این 50 اصل، با مصاحبه حضوری از حدود 23 نفر از کارشناسان تعاونی مرغداران استان فارس، دانشجویان و اساتید رشته دامپروری و دامپزشکی پرسیده شد در نتیجه به 20 اصل کاهش یافت. در نهایت بعد از اجرای آزمون پایایی پرسشنامه نهایی در یک مطالعه راهنما(30 نفر آزمودنی به‌طور تصادفی از مرغداران شهرستان استهبان و نی ریز) این 20 اصل به 27 اصل افزایش یافت. 27 اصل مذکور را رفتار اخلاقی در صنعت مرغداری دانسته و رفتار متقابل آنها (عمل نکردن به آن اصول) به‌عنوان چالش های اخلاقی یا رفتار غیر اخلاقی در مرغداری شناخته شد و در فاز یک پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفت. سپس با استفاده از تحلیل عاملی این 27 چالش در 3 گروه خلاصه شد که عبارتند از: 1- چالش‌های مدیریتی- اقتصادی، 2- چالش‌های اجرایی- بهداشتی و 3- چالش‌های نگرشی.

چالش های مدیریتی- اقتصادی؛ این چالش‌ها مربوط به مدیریت قبل از کشتار و انگیزه‌های قوی اقتصادی مرغداران می‌باشد. چالش‌های اجرایی- بهداشتی؛ این چالش‌ها مربوط به رعایت

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

بهداشت در تغذیه و واکسیناسیون بوده و چالش‌های نگرشی؛ این نوع از چالش‌ها مربوط به نگرش مرغداران نسبت به رعایت جنبه‌های مختلف رفاه و آسایش طیور در مراحل مختلف فرایند تولید می‌باشد.

در فاز دوم تحقیق از تکنیک تحلیل محتوا استفاده شد و در تحلیل داده‌های حاصل از فاز 3 و 4 پژوهش از آمار توصیفی(میانگین، فراوانی و درصد) استفاده گردید. با توجه به توضیحات فوق، در مرحله بعد یافته‌های تحقیق ارائه می‌شود.

یافته‌ها

به منظور تحلیل دقیق چالش‌های رفتاری در صنعت مرغداری از تکنیک تحلیل عاملی استفاده شد. برای تبیین و تشخیص مناسب بودن داده‌ها در تحلیل عاملی از مقدار *KMO* و آزمون کرویت بارتلت استفاده شد. با توجه به مقدار بالای *KMO* و همچنین با توجه به برابر با صفر نبودن ماتریس همبستگی‌های مورد استفاده(*Sig=0/000* و *Chi-Square = 4/04*) که به ترتیب از آزمون‌های *KMO* و بارتلت استنتاج شده اند، از مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی اطمینان حاصل شد. به عبارتی انسجام درونی داده‌ها و تعداد نمونه‌ها برای بهره گیری از فن تحلیل عاملی مناسب بوده است(جدول2).

جدول2: ضریب *KMO* و نتایج آزمون کرویت بارتلت

KMO	Bartletts Test of Sphericity		
	Approx. Chi-Square	df	Sig
0/951	4/04	351	0/000

برای انجام تحلیل عاملی از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PC) استفاده شد و مبنای استخراج اطلاعات، ارزش ویژه معادل یک در نظر گرفته شد. برای چرخش عامل‌ها روش واریماکس مورد استفاده قرار گرفت. نهایتاً بعد از چرخش و با توجه به ملاک کیسر سه عامل استخراج شد. جدول عوامل، مقدار ویژه و درصد هر عامل را نشان می‌دهد. پس از دوران عامل ها، از طریق انتساب متغیرها به عامل ها، به استنتاج مفهومی آنها پرداخته شد. بنابراین نام گذاری عامل‌ها با توجه به این امر صورت گرفت.

با توجه به ماهیت موضوعات عوامل 1، 2 و 3 ترتیب چالش مدیریتی - اقتصادی، چالش اجرایی - بهداشتی و چالش نگرشی نام‌گذاری شدند که به ترتیب هر کدام از این چالش‌ها توانستند 38/356، 19/450 و 11/798 درصد واریانس متغیرها را تبیین نمایند که در مجموع قادر به تبیین 69/694 درصد از واریانس بودند و 30/306 درصد واریانس باقی مانده مربوط به عامل‌هایی بودند که وارد تحلیل نشده یا در تحقیق مد نظر نبودند(جدول3).

جدول3: عامل‌های استخراجی به‌عنوان چالش‌های عمده رفتار اخلاقی در مرغداری‌های شهرستان شیراز و سهم هر یک از آنها پس از چرخش (تحلیل عاملی)

شماره عامل	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی	متغیرها	بار عاملی
1	چالش مدیریتی – اقتصادی	9/9	38/356	38/356	مصرف دارو قبل از ارسال گله به کشتارگاه نگهداری طیور بیشتر از زمان لازم برای	0/824 0/819

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

	یک دوره رشد، تا بازار و قیمت مناسب شود					
	بارگیری غیر اصولی طیور و آسیب رساندن به آنها	0/815				
	عدم ارائه گزارش به سایر واحدهای مرغداری در مواقع ضروری مثل شیوع بیماری	0/801				
	دادن دان به طیور تا لحظه شروع بارگیری آنها به کشتارگاه	0/800				
	عدم توجه به مدت زمان بین بارگیری طیور و تخلیه آنها در کشتارگاه	0/773				
	عدم توجه به کیفیت مواد اولیه خوراک طیور و تهیه آنها از دلالان و منابع غیر رسمی	0/767				
	مصرف بی رویه آنتی بیوتیک‌ها در جیره غذایی طیور	0/765				
	توجه نکردن به اصول صحیح معدوم سازی طیور تلف شده	0/756				
	اهمیت ندادن به خدمات دامپزشکی(مثل نظرات دامپزشک و ...)	0/730				
	اسراف و افزایش ضایعات دان	0/727				
	وارد شدن پساب شستشوی مرغداری به آب و خاک و محیط طبیعی اطراف آن	0/724				
	تعداد بیش از حد جوجه در واحد سطح	0/674				
	اهمیت ندادن به وضعیت سلامت پرسنل مرغداری	0/642				
	خرید جوجه یک روزه با کیفیت پایین و ارزانتر	0/611				
	کشتار و عرضه مرغهای حذفی در طول دوره پرورش	0/574				
2	چالش اجرایی – بهداشتی	5/61	19/450	57/895	استفاده از واکسن و داروی تاریخ گذشته	0/809
					کشتار و پرکنی مرغ در مرغداری	0/756
					تزریق واکسن در زمان نامناسب	0/685
					خوراندن مواد غذایی تاریخ گذشته به طیور	0/682
					استریل نبودن سرنگ‌ها و ابزار واکسیناسیون	0/677
					استفاده از واکسن‌های ناخالص با کیفیت پایین	0/596
					استفاده بیشتر از میزان مورد نیاز مواد مغذی در جیره غذایی طیور(استفاده بیش از حد پروتئین یا ازت، فسفر و ...در جیره غذایی طیور)	0/467
3	چالش نگرشی	3/25	11/798	69/694	مرغداران بیشتر به ابزار تولید توجه دارند تا به طیور	0/843
					توجه مرغداران بیشتر به مدیریت مرغداری است تا توجه به طیورشان	0/840
					مرغداران به شرایط زندگی طیور پرورشی	0/662

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

					خود فقط از جنبه کسب سود مالی توجه دارند نه از بعد توجه به خود طیور

در فاز دوم، جهت شناسایی دقیق تر دلایل چالش‌های اخلاقی از مصاحبه نیمه ساختارمند و روش تجزیه و تحلیل محتوا در چهار مرحله؛ انتخاب واحد ثبت، انتخاب سامانه شمارش، مقوله بندی و پردازش داده‌ها استفاده گردید. از مرغداران خواسته شد آزادانه، دلایل عدم اجرای اصول و رفتار اخلاقی در مرغداری را بیان نمایند. تمام مصاحبه‌ها به‌طور کامل بر روی کاغذ نگارش شد. داده ها به روش آنالیز محتوا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که در این راه به رمزگذاری با روش مقوله‌ای و تحلیل سوالات باز و سپس مفهوم سازی پرداخته شد و کدگذاری سطح یک و دو انجام گرفت. از مجموع کدهای مفهومی اولیه، 13 کد ثانویه استخراج شد. کدگذاری حاصل از یافته های مطالعه نشان داد 3 مانع؛ "موانع فردی"، "درون سازمانی" و "برون سازمانی" سبب عدم اجرای رفتار اخلاقی در مرغداری‌ها می‌شوند(جدول4).

جدول4: دلایل رفتارهای غیراخلاقی در مرغداری ها

گروه دلایل	زیر مجموعه هر گروه از دلایل	طبقه بندی	رتبه بر اساس فراوانی
موانع فردی	موانع روانی	اعتماد نکردن به متخصصان	6
		بی توجهی و سهل انگاری فردی	4
	موانع ارزشی و فرهنگی	ترس از دست دادن سرمایه	9
		خطر و ریسک بالای فعالیت مرغداری	10
		سودجویی شغلی	3
		عدم وجدان و تعهد درکار	11
		عدم فرهنگ استفاده از خدمات بیمه	12
		عدم فرهنگ مصرف در استفاده از نهاده‌های اولیه	13
موانع درون سازمانی	موانع مالی	محدودیت‌های امکانات و نقدینگی در مراحل مختلف فرایند تولید	2
	موانع مدیریتی	محدودیت‌های اطلاعات و دانش شغلی	1
		محدودیت‌های نظارت و مدیریت درونی	7
موانع برون سازمانی	موانع اقتصادی	شرایط بازار	8
	موانع الزام و تضمین قوانین شغلی	محدودیت‌های نظارت بیرونی	5

رفتار اخلاقی از نوع رفتارهای اختیاری و ارادی انسان است. رفتاری را اخلاقی گویند که منشاء صفات نفسانی خوب بوده و بر مبنای یک مبدا (عزت و شرف ملی، باورهای انسانی و اعتقادات دینی) دارای ارزش باشد یا منشا قانونی داشته و در یکی از مراجع قانون ملی یا بین‌المللی پذیرفته شود. در فاز سوم پژوهش، به تبیین راهبرد یا راهکارهایی برای کاهش یا رفع رفتار غیر اخلاقی در مرغداری ها پرداخته شد که در این راستا، 12 راهبرد به‌عنوان راه حل هایی جهت کنترل، بهبود و توسعه رفتار اخلاقی در صنعت مرغداری، از طریق تحقیق شناسایی و به آزمون گذاشته شد تا از بین آن ها، بهترین راهبرد یا ترکیبی از چندین راهبرد مناسب انتخاب شود، لذا از مرغداران مورد مطالعه خواسته شد که به هر یک از این راهکارها نمره ای از 1

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

تا 3 بدهند که نمره 1 اولویت کم تر، نمره 2 اولویت متوسط و نمره 3 اولویت بالاتر را شامل می‌شد. راهکارهای مذکور بر اساس نظر مرغداران مورد مطالعه به ترتیب زیر نمره گذاری و اولویت بندی شده و در جدول 5 مشاهده می‌گردند.

جدول5: اولویت‌بندی راهکارهای مؤثر بر ترویج اصول صحیح مرغداری از دید مرغداران

ترتیب اولویت	راهبردها	مصداق ها	(امتیاز از 3) میانگین
1	تعهد	تعهد عمومی مرغداران نوعی تمایل عاطفی مثبت نسبت به رعایت حقوق افراد جامعه یا مصرف کنندگان در زمینه کاری شان می‌باشد. «مسئولیت پذیر بودن مرغدار و پاسخگویی او در مقابل وجدانش، او را به رعایت بهتر اصول مرغداری وادار می‌کند».	2/8
2	همدلی	همدلی مبتنی بر توجه به نیازهای افراد جامعه است که در فرایند همدلی کردن، افراد از طرق مختلف به خواسته‌ها و نیازهای دیگران پی می‌برند. «اگر مرغدار فرض کند که خود مصرف کننده گوشت مرغ است، در تولیدش نکات بهداشتی را بهتر رعایت خواهد کرد».	2/73
3	اقتدار	قدرت و توانایی لازم برای دستیابی به اهداف خود و جلب اطاعت کارکنان و به کارگیری نیروهای بالقوه جامعه توسط مدیر یا مافوق. «ارزیابی عملکرد مرغداری‌ها و تنبیه و برخورد مناسب با مرغداری‌های غیر مجاز و غیر قانونی، مرغداران را به رعایت اصول مرغداری وادار می‌کند».	2/71
4	قانون	قانون عبارت است از بیان قاعده و دستورالعملی که یک قدرت حاکم یا دولت آن را وضع می‌کند. «تنظیم مقررات، ضوابط و قوانین مورد نیاز حرفه مرغداری و ارسال آن به مرغداری ها، مرغداران را به رعایت اصول صحیح مرغداری ترغیب می‌کند».	2/41
5	دانش	دانش به‌عنوان اطلاعات سازمان دهی شده تعریف شده است. «افزایش دانش و آگاهی مرغداران، موجب می‌شود مرغداران اصول مرغداری را بهتر رعایت نمایند».	2/35
6	نیاز	انگیزش حالتی در افراد است که آنان را به انجام رفتار و عمل خاصی متمایل می‌سازد. انگیزش از یک دیدگاه دارای دو جنبه درونی و بیرونی است. نیازها را می‌توان جنبه کلی انگیزش به شمار آورد که در این پژوهش نظریه نیازهای مازلو بیشتر مورد توجه بوده است که در 5 بعد نیاز زیستی، نیاز امنیتی، نیاز اجتماعی، نیاز احترام و نیاز خودیابی مطرح می‌شود. «تلاش در برآوردن نیازها و خواسته‌های شخصی و شغلی کارکنان مرغداری‌ها (ارتقاء تحصیلی و شغلی، احترام متقابل و قدرشناسی و...) و ارائه مشوق به آنها، مرغداران را به رعایت اصول صحیح مرغداری ترغیب می‌کند».	2/32
7	الگوسازی	انسان در مراحل مختلف زندگی از کودکی تا دوران پیری افراد گوناگونی را الگوی خود قرار می‌دهد و از اعمال، رفتار و افکارشان پیروی می‌کند. درامور شغلی نیز انسان همقطاران و همکارانش را که از هر جهت شایسته می‌بیند به‌عنوان الگوی حرفه ای خود بر می‌گزینند. «برگزاری مراسمی جهت معرفی، تجلیل و قدردانی از مرغداران نمونه از نظر عملکرد اخلاقی در جمع مرغداران استان، مرغداران را ترغیب می‌کند که اصول صحیح مرغداری را بهتر رعایت نمایند».	2/26
8	تشویق	روش پاداش می‌تواند افراد را برانگیزاند. به‌طور کلی مشوق‌های مثبتی که هم نیاز معنوی و هم نیازهای عاطفی افراد را ارضاء کند موثرتر از برانگیزاننده‌های منفی چون تهدید یا مجازات هستند. پاداش موجب می‌گردد که افراد احساس کنند که در صورت داشتن عملکرد بالاتر در زمینه‌های مختلف مورد تشویق قرار می‌گیرند و تنبیه و مجازات به‌عنوان یک	2/22

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

		انگیزاننده منفی در جهت کاهش تکرار رفتاری نادرست استفاده می‌شود. «تشویق و تقویت مرغداری‌های نمونه از طریق مطبوعات و رسانه‌های ملی کشور، مرغداران را به رعایت اصول صحیح مرغداری ترغیب می‌کند».	
9	اقتصادی	راهبرد اقتصادی با حمایت مالی دولت از مرغداران به‌صورت دادن وام، بیمه طیور، فراهم سازی شرایط مناسب بازار معادل بوده است. «سیاست‌های حمایتی دولت از مرغداران مانند حمایت قیمت تولیدات سالم‌تر، بیمه طیور، دسترسی به تسهیلات بانکی و .... مرغداران را به رعایت اصول صحیح مرغداری ترغیب می‌کند».	2/20
10	مشاوره	مشاوره به معنای کمک به تصمیم‌گیری در امور شغلی مرغداران در نظر گرفته شد که با مراجعه به افراد آگاه و متخصص صورت می‌گیرد. «برگزاری نشست و جلسات ملاقات با مدیران سایر واحدهای مرغداری و ارائه مشاوره شغلی به یکدیگر، مرغداران را به رعایت اصول صحیح مرغداری ترغیب می‌کند».	2/14
11	فشار اجتماعی	مرغدار در بین مرغداران به فردی شایسته و متعهد به کار مرغداری شناخته می‌شود. «معروف بودن مرغدار به‌عنوان الگوی رفتاری مناسب در کار و زندگی از دید سایر همکاران، باعث ترغیب بیشتر مرغدار به رعایت اصول صحیح مرغداری می‌شود».	1/8
12	تعلق اجتماعی	افزایش احساس تعلق اجتماعی افراد، موجب افزایش حس مسئولیت پذیری و به دنبال آن، تقویت روحیه مشارکت می‌شود. «روحیه همکاری و مشارکت مدیران و کارکنان مرغداری، مرغداران را به رعایت اصول صحیح مرغداری ترغیب می‌کند».	1/7

برای تشخیص سایر راه حل‌های مناسب به منظور رفع چالش های اخلاقی در صنعت مرغداری و آزمون آنچه که در فاز قبل یعنی- تعیین توافق و اولویت بندی راهکارها توسط مرغداران مورد مطالعه - انجام شد در این بخش با سوالی باز از مرغداران مورد مطالعه خواسته شد که، «سه اقدام که بیشترین نقش را در ایجاد رفتار اخلاقی در مرغداری ها می‌تواند داشته باشد نام ببرند« و به این ترتیب «راهکار تلفیقی موثر بر رفتار مرغداران در ترویج تولید سالم تر و داشتن رفتار اخلاقی در فعالیت مرغداری» مشخص شد(جدول6).

جدول 6: مهمترین راهکار تلفیقی موثر بر رفتار مرغداران در ترویج تولید سالم تر از دیدگاه مرغداران مورد مطالعه

مهم‌ترین راهکار تلفیقی موثر	فراوانی	درصد	درصد معتبر
دانش، تشویق، نظارت	19	11/2	14/1
دانش، حمایت اقتصادی، تشویق	15	8/8	11/1
دانش، نظارت، حمایت اقتصادی	15	8/8	11/1
تعهد، مشاوره، نظارت	12	7/1	8/9
دانش، مشاوره، نظارت	10	5/9	7/4
تعهد و وجدان، نظارت	10	5/9	7/4
دانش، مشاوره، حمایت اقتصادی	9	5/3	6/7
دانش، نظارت	7	4/1	5/2
دانش، مشاوره، تعهد کاری	7	4/1	5/2
نظارت، تشویق، حمایت اقتصادی	7	4/1	5/2
تعهد، دانش	6	3/5	4/4
تعهد، دانش، حمایت	4	2/4	3/0
تشویق، نظارت، مصرف کننده را درنظرگرفتن	4	2/4	3/0

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

تشویق، حمایت، مشاوره	4	2/4	3/0
حمایت اقتصادی، تعهد، تشویق	3	1/8	2/2
تعهد، مشاوره شغلی	3	1/8	2/2
بدون پاسخ	35	20/6	
جمع	170	100	100

بحث

از اجرای فاز یک پژوهش، 27 چالش یا رفتار غیراخلاقی در مرغداری‌های مورد مطالعه به‌دست آمد و نتایج حاصل از تحلیل عاملی چالش‌های مذکور را در 3 گروه خلاصه کرد که عبارتند از: 1- چالش‌های مدیریتی- اقتصادی، 2- چالش‌های اجرایی- بهداشتی و 3- چالش‌های نگرشی. تحقیقات بسیار کمی مبنی بر وجود یا عدم وجود رفتار اخلاقی در مرغداری ها و دلایل بروز آنها در داخل کشور مشاهده می‌شود؛ لذا به پژوهشگران توصیه می‌گردد به علت شناسی این پدیده پرداخته و نقش اخلاق حرفه‌ای در صنعت مرغداری را بررسی کنند.

یافته های مطالعه در فاز دوم پژوهش نشان داد 3 مانع؛ «موانع فردی»، «موانع درون سازمانی» و «موانع برون سازمانی» سبب عدم اجرای رفتار اخلاقی در مرغداری ها می‌شود. این یافته با نتایج سایر محققان همسو می‌باشد(12،13،14). البته در زمینه بهبود راندمان تولید واحدهای مرغداری، تحقیقات متعددی صورت گرفته که بیشتر از بعد فنی به موضوع پرداخته‌اند و اثر عوامل مختلف را در افزایش عملکرد بررسی کرده‌اند، در این زمینه تحقیقات محدودی می‌توان یافت که از نگاه اخلاق حرفه‌ای، مدیریتی و سازمانی، واحدهای مرغداری را مورد واکاوی قرار داده باشد(15). بنابراین پیشنهاد می‌شود در تحقیقات بعدی در رابطه با علل و شرایط مبادرت مرغداری ها به رفتار غیراخلاقی، مطالعه گردد. برای روشن شدن سوالات مربوط به آسیب شناسی این‌گونه رفتارها باید به تحقیقات کیفی توجه بیشتری شود.

یافته‌های حاصل در فاز 3 پژوهش ترتیب و اولویت نمره راهبردهای مورد مطالعه براساس نظر مرغداران را بیان می‌کند که عبارتند از: 1- تعهد[16]، 2- همدلی[17]، 3- اقتدار، 4- قانون، 5- دانش، 6- نیاز، 7- الگوسازی[18]، 8- تشویق، 9- اقتصادی، 10- مشاوره، 11- فشاراجتماعی، 12- تعلق اجتماعی.

تأکید زیادی از سوی اندیشمندان مختلف در خصوص تعهد مشاغل در قبال تبعات فعالیت‌هایشان بر سه حوزه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی شده است اما انسجام نظامند و بسط یافته‌ای در خصوص پاسخگویی اجتماعی مشاغل دیده نمی‌شود(16). وجود اخلاق حرفه‌ای و مسئولیت‌پذیری باعث می‌شود مدیران حرف نسبت به چالش‌های ناشی از مشاغل در محیط پیرامون حساس شوند بر رفع آنها بیندیشند(17). علیرغم توسعه نظریات اخلاق و اخلاق حرفه‌ای؛ تحقیقات با هدف ارائه و بررسی راهبردهای اخلاقی جهت بهبود اخلاق حرفه‌ای و رفتار اخلاقی در مرغداری‌ها در داخل کشور یافت نشد و اکثر تحقیقات به تحلیل عوامل فنی موثر بر واحدهای مرغداری پرداخته‌اند؛ مانند تحقیقی که توسط میرک‌زاده و همکاران با عنوان تحلیل عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد مرغداری های صنعتی شهرستان کرمانشاه انجام گرفت و بیان شد که؛ مشاوره و حمایت از واحدهای مرغداری، سازماندهی و نظارت، آگاهی از ضرورت و تمکین مدیران واحدهای تولیدی از اهمیت کار گروهی، کاهش هزینه‌ها، آموزش مدیران و کارگران مرغداری ها در بهبود عملکرد و مدیریت واحدها موثر بوده است(18).

لذا پیشنهاد می‌شود تا در تحقیقات آتی در زمینه راهبردهای اخلاقی موثر جهت بهبود رفتار اخلاقی در صنعت مرغداری بررسی های جامعی صورت گیرد. تحقیق حاضر می‌تواند در سایر واحدهای تولیدی، خدماتی و صنعتی نیز مورد بررسی قرار گیرد. همچنین تأثیر آموزه‌های دینی بر رعایت اخلاق حرفه‌ای در مشاغل گوناگون نیز یکی از مباحثی است که برای بررسی و تحلیل توصیه می‌شود.

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

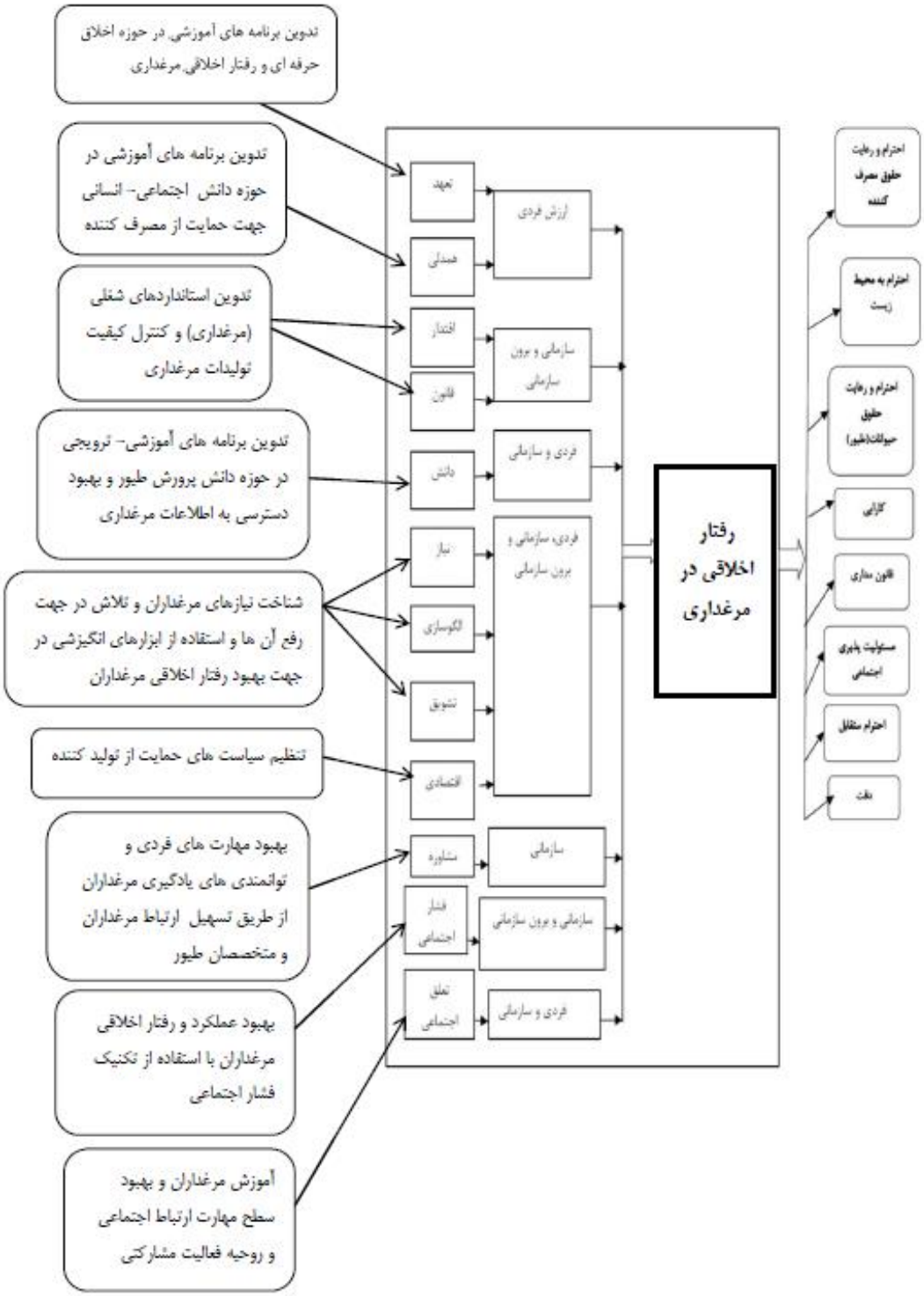
اخلاق، مسئولیت پـذیری در قبـال همـه افـراد جامعـه اسـت و مسئولیت پذیری اخلاقی پایبنـدی بـه حقـوق ذینفعـان و همـه عناصر محیط درونی و بیرونـی اسـت، لـذا در پایـان بـر اسـاس یافته‌هـای حاصـل از 4 فـاز تحقیـق، معیارهـای رفتـار اخلاقـی مرغداران پیشنهاد می‌گردد(جدول 7 و نگاره 1):

جدول7: معیارهای رفتار اخلاقی در مرغداری

ردیف	معیار رفتار اخلاقی	مصداق‌ها
1	احترام به حقوق مصرف کننده	افراد جامعه یا مصرف‌کنندگان را مانند خود و خانواده‌اش محترم بشمارد و منافع دیگران را بر منافع خود ارجح بدانند.
2	احترام به حقوق حیوانات(طیور)	شرایط رفاهی برای طیور فراهم نمودن(تغذیه، مکان نگهـداری، و...)، بـارگیری اصولی طیور تا آسیب به آنها نرسد (شکستگی پـا و بـال و...)، توجـه بـه زمـان بارگیری طیور تا تخلیه آنان در کشتارگاه (کم شـدن اکـسیژن هـوای تنفـسی، دمای بالا، تعداد بیش از حد مرغ در جعبه‌های مخصوص حمل و...)
3	احترام به محیط زیست	وارد نکردن پساب شستشوی مرغداری به محیط اطراف و حفظ بهداشت محیط داخل و خارج مرغداری
4	اصلاح الگوی مصرف	مرغداران باید از منابع موجود به‌طور موثری استفاده نموده، زیرا منابع اقتصادی، انسانی و فنی محدود و با ارزشی در اختیار دارند(با تنظیم دستگاه دانخـوری یـا تعویض آن با دستگاه‌های جدید از اسراف و ضایعات دان جلوگیری کنند).
5	احترام به قانون	مرغداران، در فراینـد تولیـد قـانون و مقـررات مربـوط بـه کارشـان را رعایـت کنند(مصرف نکردن بی رویه داروها و آنتی بیوتیک ها، و...)
6	مسئولیت پذیری اجتماعی	مرغداران باید از خسارت زدن بـه جامعـه مـصرف کننـده اجتنـاب ورزنـد و در راستای منافع مصرف کنندگان تلاش نمایند (تولید سالم با رعایت کلیه اصـول مرغداری مانند رعایت موازین بهداشتی، کشتار مرغ‌های حذفی و معدوم سـازی به موقع و اصولی آنها، مصرف کردن میزان معین دارو و آنتی بیوتیک در زمـان مناسب، و..)
7	احترام متقابل به همقطاران	مرغداران بایستی با همکـاران خـود بـا احتـرام رفتـار نماینـد(در مواقـع شـیوع بیماری‌ها به سایر مرغداری‌های اطراف خود گزارش دهند و بـا آنهـا اطلاعـات شغلی خود را مبادله کنند و...)

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

نگاره 1: چارچوب پیشنهادی جهت بهبود رفتار اخلاقی در صنعت مرغداری

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

محدودیت های تحقیق حاضر شامل؛ عدم دسترسی آسان به واحدهای مرغداری به دلیل پراکندگی مکانی آنها، حاکم نبودن روحیه تحقیق در میان مرغداران و روحیه محافظه کارانه بیش از حد آنان در پاسخگویی به سوالات، به‌ویژه سؤالات فاز اول پژوهش، می‌باشد.

نتیجه‌گیری

اخلاق و اخلاق حرفه‌ای دامنه‌ای به شعاع همه حرف و مشاغل دارد و پایه و اساس آن خودفهمی حرفه ای و عبور از مفهوم معیشتی کسب و کار است. در دنیای پیچیده امروزی، اخلاق حرفه‌ای به ارزیابی عملکردهای افراد، سازمان‌ها، نهادهای دولتی و غیردولتی و صاحبان حرفه ها پرداخته و راهبردهایی برای حل مشکلات اخلاقی حرفه‌ها ارائه می‌دهد، از این رو توجه به آن شایان اهمیت است و برای تحقق اهداف آن باید تلاش بسیار کرد. این پژوهش علل و آثار چالش های اخلاقی در صنعت مرغداری را هدف گیری کرده است. صنعت مرغداری مسئولیت های اخلاقی خاص خود را دارد و باید سعی نماید با ارتقاء دانش و بینش مدیران، کارکنان و کارگران زمینه را برای اخلاقی عمل کردن آنان فراهم نماید و این مورد محقق نمی شود مگر با توسعه رویکرد سیستمی و ایجاد زمینه‌ها و بسترهای مساعد ساختاری و سازوکارهای مناسب آموزشی و انگیزشی.
بنابراین جهت ایجاد شرایط مطلوب رفتاری در صنعت مرغداری، با توجه به چالش‌های اخلاقی مطرح شده در فاز یک پژوهش، با تلقی اینکه صنعت مرغداری به مثابه حرفه ای که دارای اخلاق حرفه ای خاص خود است، هشت اصل یا معیار اخلاقی[19] در عرصه این صنعت معرفی گردید و سپس در نگاره 1 با اضافه شدن نتایج فاز سوم و چهارم، مدل تجربی تحقیق ارائه شد. تدوین این معیارها، انتخاب اثربخشی است که مسیر حرکت به سوی ارتقای کارایی و بهره وری صنعت مرغداری را هموار می‌سازد. همچنین با تدوین معیارهای اخلاقی مرغداران، ارزش ها و اخلاق در یک چارچوب استاندارد ادغام شده که می‌تواند در میان مدت و درازمدت ارتقای سلامت جامعه را قابل پیش‌بینی سازد.

ملاحظات اخلاقی

برای ایجاد اعتماد در شرکت‌کنندگان و حفظ اصل امانتداری[20] و محرمانه بودن اطلاعات شرکت کنندگان، پرسشنامه ها بدون نام طراحی شده بودند. به علاوه به شرکت کنندگان اطمینان داده شد که از اطلاعات آنها فقط در این تحقیق استفاده می‌شود و اطلاعات آنها محرمانه خواهد ماند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از تمامی مسؤولین تعاونی مرغداران استان فارس، جهاد کشاورزی استان فارس و کلیه مشارکت‌کنندگان در این پژوهش صمیمانه تشکر نمایند.

واژنامه

صنعت مرغداری	*1.Poultry industry*
رفتار اخلاقی	2. Ethical behavior
اخلاق	3. Ethic
علم اخلاق	4.science of ethics
ملاحظات اخلاقی	5. Ethical considerations
ارزش‌ها	6.values
فضائل اخلاقی	7. moral virtues
امنیت غذایی	8. Food security
سلامت غذایی	9. Food safety
رفاه حیوانات	10. Animal welfare
سازمان بهداشت جهانی حیوانات	11.OLE
چالش‌های رفتاری	12. behavioral challenges
راهبردها	13. Strategies
معیارهای اخلاقی	14.ethical standard
اخلاق حرفه‌ای	15. Professional Ethics
تعهد	16.Commitment
همدلی	17.Empathy
الگوسازی	18.Modeling
اصول اخلاقی	19.Codes of ethics
امانتداری	20.honesty

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]

Reference

1. Amadeh H. (2010). A survey on the price changes of chicken meat in Tehran province through application of ARDL modelling. Journal of Economic Research Review; 2(37): 295- 325. (In Persian).

2. Shahvali M, Moeinizadeh H. (2008). Improvement of feed conversion ratio (FCR) in the broiler farms of Iran by study of effecting factors. Pajouhesh & Sazandegi; 79: 115-127. (In Persian).

3. Babaei Ahari M. (2001). Ethics in business. Journal of Kamal Moderiat; 1: 106. (In Persian).

4. Sehhat S , Ehsanfar G , Aslebagh S. (2012) .The role of ethics in the fraud reduction of insurance companies from customer's point of view (case study: Policy holders of auto insurance department). Ethics in Science and Technology; 1(2): 23. (In Persian).

5. Haghshenas SMH, Zakeri M. (2009). Searching the environmental ethical concepts in Islamic edification. Ethics in Science and Technology; 1(2): 23. (In Persian).

6. Farhud D. (2013). Education of ethics. Ethics in Science and Technology; 6(3): 10. (In Persian).

7. Alimolaei M. (2012). Animal rights and the laws protecting them; [3pages]. Available at: http://www.mainvets.com/animal-rights/790-animalsss.html. Accessed: may 18, 2o12. (In Persian).

8. World health organization. (2011). Reduce use of antimicrobials in food producing animals. ; [4 pages]. Available at: www.who.int/entity/world-health. Accessed: may 25, 2011.

9. Panda A. (2008). Growth promoters in poultry: novel concepts. Translated by: Khosravinia H, Razani K. (2009). Tehran: Partoe Vagheeh. P. 88. (In Persian).

10. OIE. (2005). OIE, terrestrial animal health code. France:World Organization for Animal Health.

11. Troya DJ, Kerryb JP. (2010). Consumer perception and the role of science in the meat industry. Meat Science; 86(1): 214 -226.

12. De Martino BKD, Seymour B, Dolan JR. (2006). Frames, biases, and rational decision-making in the human brain. Science; 313: 684–687.

13. Axelrod R. (2000). The complexity of cooperation: Agent-based models of competition and collaboration. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press.

14. Goram S, Greg W. (2007). Ethical performance evaluation (EPE) in business practices framework and case illustrations. European Business Review; 19(5): 420-430.

15. Adebayo O, Adeola R. (2005). Socio-economics affecting poultry farmers in Ejigbo local government area of Osun State. Journal of Hum Ecol; 18(1): 39-41.

16. Barrett M. (2001). A stakeholders approach to responsiveness and accountability in non profit organization. Social Policy Journal of Newzeland; 17.

17. Kurtz L. (2002). Management. New York: Mc Graw Hill.

18. Mirakzadeh AA, Karamidehkordi M, Papzan A. (2009). An analysis of factors affecting improvement of management and performance of industrial aviculture in Kermanshah County. Iranian Journal of Agricultural Economics and Development; 40(4): 27-34. (In Persian).

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1397.13.2.19.3]